

UiT Norgga árktaš universitehta

Samisk i norskfaget – en fagdidaktisk skisse

Del 1

LNU-konferansen 17. mars 2023:

Nordiske nøkler - Norden som inngang til fagfornyede, norskfaglige rom

Åse Mette Johansen og Hilde Sollid

Institutt for språk og kultur

Overordnet del om «Opplæringens verdigrunnlag», pkt. 1.2 om identitet og kulturelt mangfold

Opplæringen skal sikre at elevene blir trygge språkbrukere, at de utvikler sin språklige identitet, og at de kan bruke språk for å tenke, skape mening, kommunisere og knytte bånd til andre. Språk gir oss tilhørighet og kulturell bevissthet. I Norge er norsk og de samiske språkene sør-, lule- og nordsamisk likeverdige. Norsk omfatter de likestilte skriftspråkene bokmål og nynorsk. Norsk tegnspråk er anerkjent som et fullverdig språk i Norge. Kunnskap om samfunnets språklige mangfold gir alle elever verdifull innsikt i ulike uttryksformer, ideer og tradisjoner. Alle elever skal få erfare at det å kunne flere språk er en ressurs i skolen og i samfunnet.

Gjennom opplæringen skal elevene få innsikt i det samiske urfolkets historie, kultur, samfunnsliv og rettigheter. Elevene skal lære om mangfold og variasjon innenfor samisk kultur og samfunnsliv.

Kolonisering og fornorsking

Bilde av samiske barn på internatskole i Karasjok, fra Store norske leksikon (<https://snl.no/fornorsking>). Bilde av Sverre A. Børretzen/NTB scanpix.

Dekolonisering

Jaja, det er jo fryktelig trist at det ble avlyst, men husk nu at samisk språkopplæring egentlig ikke finnes, det er bare noe vi leker.

*Samiskundervisning avlyst

(DE)KOLONISERING

Illustrasjon: Maren Uthaug

Dekolonisering er et begrep som beskriver motstanden mot kolonisering på ulike måter.

Urfolkssamfunn verden over er blitt gjennomgående endret av kolonisering. Dette har skjedd gjennom krig og erobring, religiøs misjon, overtakelse av ressurser, sykdommer, utdanning, forskning og mer.

Skole og utdanning er og har vært en av de viktigste arenaene for både kolonisering og dekolonisering. I tidligere tiders koloniseringspolitikk og assimilasjonspolitik var skolen en arena for å formidle statens kunnskaper. I Norge under fornorskningspolitikken var det flere steder ulovlig å snakke samisk på skolen. Skolen ble en arena for å svekke samisk språk, kultur og identitet. I dag har staten definert skolen som en arena for å styrke og bevare samisk språk og kultur.

Forskningen har en solid tradisjon som del av kolonimakta. Over hele verden er fortellingene om urfolk gjennomgående skrevet av forskere som bevisst eller ubevisst har representert majoritetssamfunn. «Forskning er et av de skitneste ordene i vokabularet til verdens urfolk», skriver maoriforskeren Linda Tuhiwai Smith. Tar du en titt inn i forskningshistorien, er det et forståelig standpunkt. Når dagens urfolksforskning kritiserer rådende «vestlig» forskning, er det ut fra at forskningen ikke har vært nøytral eller objektiv. Dekolonisering handler for forskning og utdanning om å avdekke og reflektere over hvilke ståsteder som får definere hva som blir fortalt, samt om å søke å endre systemene og praksisene til det bedre. Dette betyr at dekolonisering på skolen kan skje på flere nivåer, fra læreres praksis i hverdagen, via hvilke temaer som blir tatt opp i undervisning og hvordan dette skjer, til endring av politikk, lov og læreplan.

<https://result.uit.no/reaidu/dekolonisering/>

Indigenisering

Kompetansemål med eksplisitt samisk innhold i læreplan i norsk

Trinn	Kompetansemål
Etter 4. trinn	Lese og lytte til fortellinger, eventyr og sangtekster, faktabøker og andre tekster på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk og andre språk, og samtale om hva tekstene betyr for eleven
Etter 7. trinn	Lese samiske tekster på norsk og samtale om verdiene som kommer til uttrykk, og hvordan stedsnavn og personnavn som inneholder de samiske bokstavene, uttales
Etter 10. trinn	Lese skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk, og reflektere over tekstenes formål, innhold, sjangertrekk og virkemidler
Etter VG2 YF / VG1 SF	Lese, analysere og tolke nyere skjønnlitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk Gjøre rede for utbredelsen av de samiske språkene i Norge, fornorskingspolitikken og de språklige rettighetene samer har som urfolk

Kompetansemål med implisitt samisk innhold i læreplan i norsk. Eksempel: språklig mangfold.

Trinn	Kompetansemål
Etter 2. trinn	Utforske eget talespråk og samtale om forskjeller og likheter mellom talespråk og skriftspråk
Etter 4. trinn	Sammenligne ord og uttrykk i norsk og andre språk Utforske og samtale om språklig variasjon og mangfold i nærmiljøet
Etter 7. trinn	Sammenligne talespråk i nærmiljøet med andre talespråkvarianter i Norge og med nabospråk Utforske og reflektere over sammenhengen mellom språk og identitet
Etter 10. trinn	[...] reflektere over statusen til de offisielle språkene i Norge i dag Utforske språklig variasjon og mangfold i Norge og reflektere over holdninger til ulike språk og talespråkvarianter
Etter VG1 SF / VG2 YF	Sammenligne særtrekk ved norsk med andre språk og vise hvordan språklige møter kan skape språkendringer
Etter VG2 SF	Gjøre rede for den historiske bakgrunnen for språksituasjonen i Norge i dag
Etter VG3 SF	Gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet

Åse Mette Johansen
Hilde Sollid

SAMISK

I NORSKFAGET

– FRA PLAN TIL PRAKSIS

FAGBOKFORLAGET

LANDSLAGET FOR NORSKUNDERVISNING

Innhold

Om denne boka.....	11
Del 1 Skisse til en fagdidaktikk for samisk i norskfaget	
Kapittel 1	
Ny status for urfolksperspektiver i skolen.....	19
Nytt læreplanverk – nye takter for samisk i skolen.....	19
Fra kolonisering til dekolonisering og indigenisering.....	24
Eksplisitte og implisitte målformuleringer om samisk innhold i norskfaget...	29
Kjerneelementer: Om å utforske samiske temaer gjennom norskfaget.....	32
Om stier, garnnøster og betydninga av å stadig vende tilbake.....	34
Ulike forutsetninger, felles forpliktelser.....	39
Forslag til videre lesing.....	40
Kapittel 2	
Det mangfoldige Sápmi.....	43
Sápmi – det samiske språkområdet.....	44
Samene i Norge – de lange historiske linjene.....	49
Samisk språk i dag.....	53
Kunnskap om samiske temaer – et kollektivt ansvar.....	55
Forslag til videre lesing.....	57

Del 2 Samiske temaer inn i kjernen av norskfaget

Kapittel 3

Språklig mangfold: Språk, identitet og synlighet	61
Om språk, kultur og identitet	62
Flerspråklighet og populærkulturens kraft	68
Synliggjøring	71
Forslag til videre lesing	75

Kapittel 4

Kritisk tilnærming til tekst: Språkhistorien under lupen	77
Hvorfor fortjener språkhistorien et kritisk blikk?	78
1800-tallets språkpolitiske paradoks – og dets relevans i dag.....	80
Forslag til videre lesing	89

Kapittel 5

Tekst i kontekst: Grenseoverskridende samiske tekster	91
Samiske tekster er mer enn tekster i norsk oversettelse	94
Samiske tekster er mer enn tekster om «det samiske»	96
Forslag til videre lesing	103

Kapittel 6

Språket som system og mulighet: Struktur og kreativitet	105
Å telle til ti: Noen grunnleggende trekk ved skriftbilde og uttale	109
Grammatiske forskjeller mellom norsk og samisk utforska gjennom poesi ...	113
Forslag til videre lesing	116

Kapittel 7

Skriftlig tekstskaping: Flerspråklighet og multimodalitet	117
Om tekst, kontekst, skriveren og læreren.....	118
To innfallsvinkler for å inkludere samisk i skriftlig tekstskaping.....	121
Forslag til videre lesing	126

Kapittel 8

Muntlig kommunikasjon: Om å lytte til og uttale samisk	127
Om å lytte	129
Uttale av personnavn og stedsnavn.....	132
Å bruke enkelte samiske ord og uttrykk	135
Forslag til videre lesing	137

Epilog	139
---------------------	-----

Referanser	141
-------------------------	-----

Register	157
-----------------------	-----

Foto: Hilde Sollid

Illustrasjonen på bildet er laga av Tjåenieh / Katarina Blind i samarbeid med Falstadsenteret

Illustrasjonene er fra temamøter i Samisk råd i Trøndelag. Serien med illustrasjoner heter «Hvorfor er du så hjulbeint?», og var utstilt på Nord universitet, Levanger, i november 2022.

Oppsummering

A ball of light-colored, possibly cream or off-white, yarn is the central focus of the image. It is a standard ball of yarn, with the threads wound in a circular pattern. The yarn has a slightly textured appearance. The background is a grey fabric with a subtle, repeating pattern, possibly a floral or geometric design, which is out of focus. The lighting is soft and even, highlighting the texture of the yarn.

Undervisning om samiske temaer er et kollektivt ansvar.

Samiske temaer og perspektiver er en del av det overordna verdigrunnlaget i skolen med betydning for alle fag.

Kjerneelementer og tverrfaglige temaer i LK20 åpner opp for arbeid med samiske temaer og perspektiver i alle deler av fagene.

UiT Norgga árktaš universitehta

Samisk i norskfaget – en fagdidaktisk skisse

Del 2

LNU-konferansen 17. mars 2023:

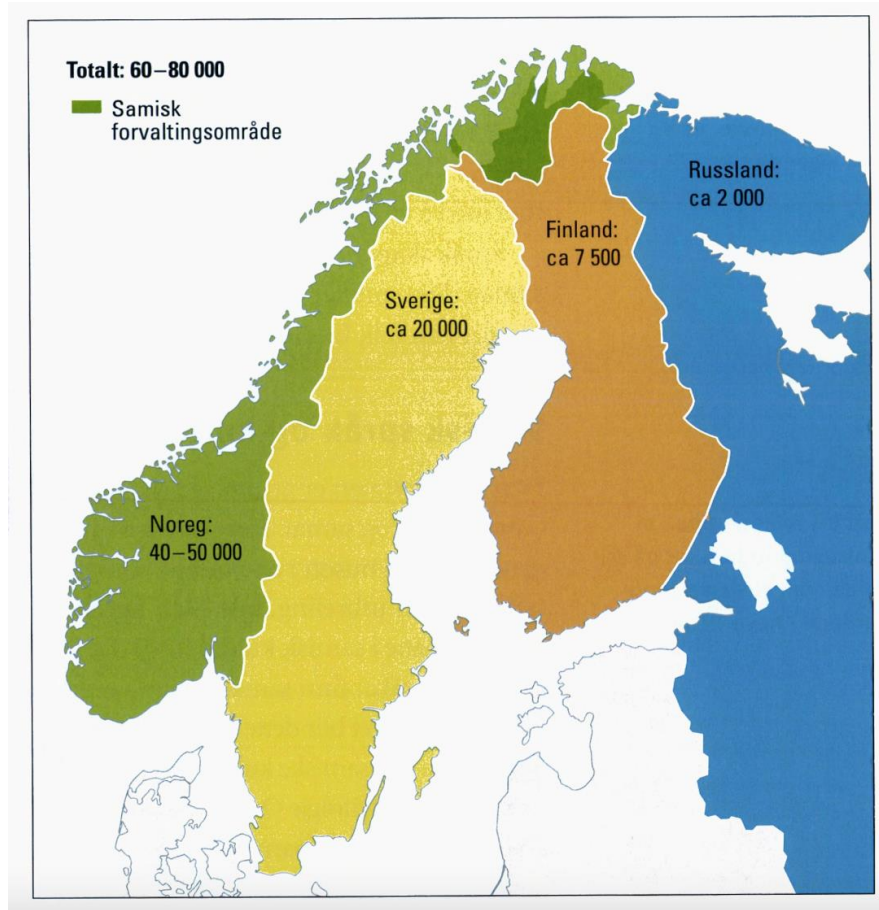
Nordiske nøkler - Norden som inngang til fagfornyede, norskfaglige rom

Åse Mette Johansen og Hilde Sollid

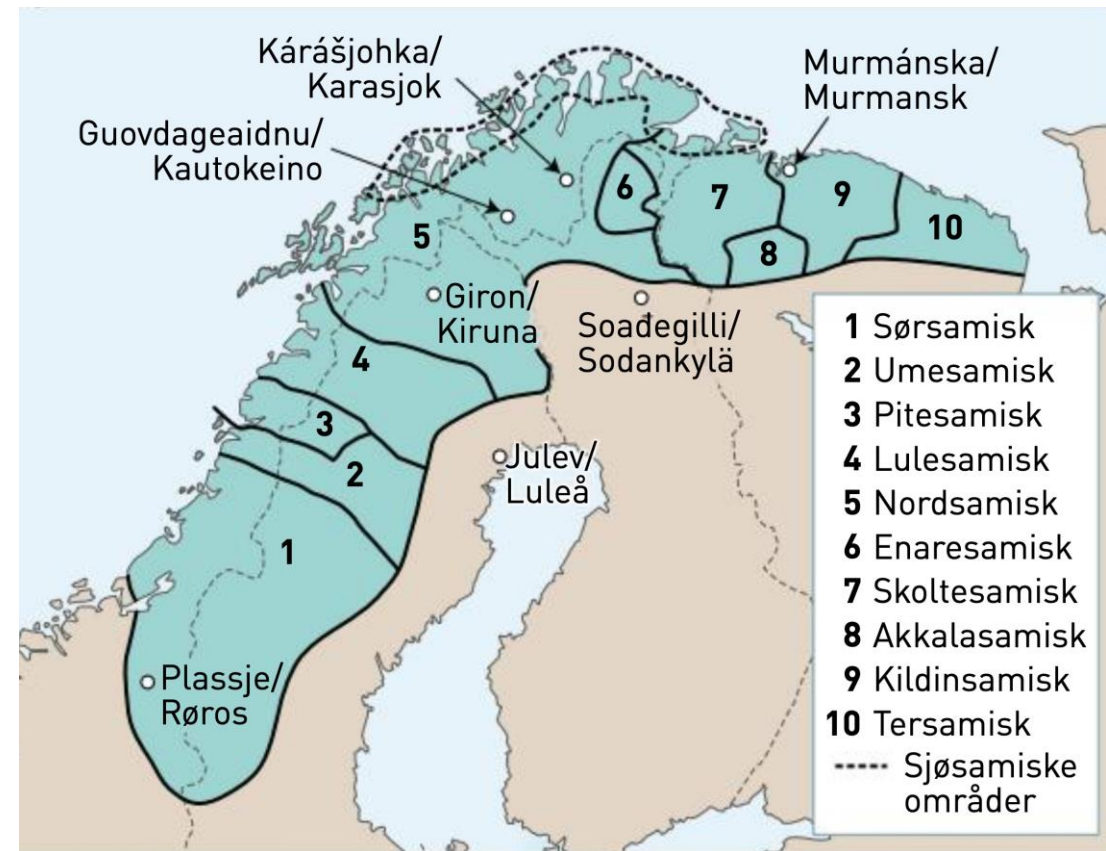
Institutt for språk og kultur

Studer de to kartene sammen med naboen(e) din(e): Hvor står dere? Hva ser dere?

Blichfeldt mfl., 2006, s. 292

Blichfeldt mfl., 2020, s. 252

Kartet som multimodal tekst

- Orienteringsverktøy
- Representasjon
- Perspektiver
- Grenser og kategorier

Mulige veier videre

Hva er bakgrunnen for navnene i skolens omgivelser?

Hva om nærmiljøet der skolen ligger, skulle få navn på samisk (eller andre språk)?

Hva kunne stedene hete?

Elevene skal tegne sitt personlige kart over stedet de bor på.

Hvor er *deres* sentrum?

Hvor bruker de sine ulike språk?

Hva om klassen satte opp nye skilt på skolen på samiske og/eller andre språk?

Hva er reaksjonene?

Hvordan er Sápmi representert på ulike typer kart?